

лікарських рослин як ефективного лікувального та профілактичного засобу при різноманітних мовленнєвих аномаліях, для поновлення розумової і фізичної працездатності, усунення втоми, в'ялості, астеничного синдрому, розладу пам'яті, усунення безсоння, нервовості, поновлення м'язового тону, що особливо актуально при заїканні. Використання фітотерапії дає сприяє корекції мовленнєвих порушень та психоемоційних станів дитини.

У комплексній корекції заїкання доцільно використовувати також ароматерапію в поєднанні з музикотерапією, хромота та литотерапію (Л. Р. Караханян (1997), О. М. Поваляєва (1997) та інші).

Проте, усі вищезазначені методики, незважаючи на їхнє різноманіття, є далеко не повним переліком наявної логопедичної бази з корекції заїкання. Ці методики є базовими, на яких будується вся система корекційної роботи з дошкільниками, що страждають на заїкання.

Висновки та перспективи подальших наукових розробок. На нашу думку, комплексна корекція заїкання дітей дошкільного віку є найбільш ефективною, яка сприяє не лише корекції заїкання, а й розвитку особистості в цілому. Перспективу подальшої наукової роботи вбачаємо в опануванні та реалізації нетрадиційних прийомів усунення заїкання у дітей дошкільного віку, зокрема у використанні рефлексотерапії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белякова Л. И. Логопедия. Заикание / Л. И. Белякова, Е. А. Дьякова. – М.: ЭКСМО-Пресс, 2001. – 320 с.
2. Левина Р. Е. Заикание у детей // Преодоление заикания у детей / Ред. Р. Е. Левина. – М.: Педагогика, 1975. – С.3-22.
3. Миронова С. А. Исправление заикания у дошкольников в процессе обучения // Преодоление заикания у детей / Ред. Р. Е. Левина. – М.: Педагогика, 1975. – С.23-135.
4. Основы теории и практики логопедии / Ред. Р. Е. Левина. – М.: Педагогика, 1968. – 367 с.
5. Поварова И. А. Коррекция заикания в играх и тренингах / И. А. Поварова. – СПб, 2004. – 348 с.
6. Селиверстов В. И. Заикание у детей / В. И. Селиверстов. – М.: ВЛАДОС, 2000. – 208 с.
7. Фидирко М. А. Некоторые особенности физического развития заикающихся

дошкольников / М. А. Фидирко // Дефектология. – 1990. – № 3. – С. 14-16.

8. Хрестоматия. Логопедия. Заикание / Ред. В. Секачев. – М.: ЭКСМО-Пресс, 2001. – 416 с.
9. Хрестоматия з логопедії: навч. посібник / уклад.: М. К. Шеремет, І. В. Мартиненко. – К.: КНТ, 2006. – 360 с.

УДК376.1-056.264-053.4:81'342.3

Г. В. Тумаєва

студентка спеціальності
«Корекційна освіта. Логопедія»

Л. Л. Стахова

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри логопедії
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ЗОБРАЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ З ФОНЕТИКО- ФОНЕМАТИЧНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

У статті розглядається проблема формування та удосконалення фонематичних процесів на заняттях з зображувальної діяльності у дітей з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення.

В статті розглядається проблема формування і совершенствования фонематических процессов на занятиях по изобразительной деятельности у детей с фонетико-фонематическим недоразвитием речи.

The problem of development and improvement of phonemic processes in the classroom Expressive activity in children with phonetic - phonemic speech hypoplasia.

Ключові слова: фонематичний слух, сприймання, мовлення, зображувальна діяльність, формування.

Ключевые слова: фонематический слух, восприятие, речь, изобразительная деятельность, формирование.

Key words: phonemic hearing, perception, speech's activity, formation.

Постановка проблеми. Мовлення – складна і спеціально організована форма психічної діяльності. Мовлення бере участь у розумових процесах і є регулятором людської поведінки. Оволодіння рідною мовою як засобом і способом спілкування і пізнання є одним з

найважливіших надбань дитини в дошкільному дитинстві. Саме дошкільне дитинство є особливо чутливим до засвоєння мови та розвитку мовлення: якщо достатній рівень оволодіння мовленням не досягнуто до 5 – 6 років, то цей шлях, як правило, не може бути успішно пройдений на більш пізніх вікових етапах.

Мовлення організовує і активізує мислення дітей, допомагаючи їм встановлювати смислові зв'язки між частинами сприйманого матеріалу і визначати порядок необхідних дій. Разом з тим воно служить засобом подолання тенденції до утворення стереотипних, шаблонних, малорухомих навичок.

Організовані заняття з зображувальної діяльності являють собою ефективний засіб розвитку фонетико-фонематичних процесів у дошкільників із ФФНМ, а також розвитку зорово-моторної координації, тонких рухів руки, регуляції їх обсягу і чіткості.

Розвиток дрібної моторики під час використання різних видів творчої діяльності виявляє помітний позитивний вплив на стан мовлення дошкільнят. Також на заняттях із зображувальної діяльності, за належних умов, відбувається розвиток мовлення дошкільнят, в тому числі вдосконалення фонетико-фонематичних процесів.

Мета статті – висвітлити особливості розвитку та вдосконалення фонетико-фонематичних процесів на заняттях з зображувальної діяльності у дітей з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що найпоширенішим дефектом у дітей середнього та старшого дошкільного віку є фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення – порушення процесів формування вимовної системи рідної мови у дітей з різними мовленнєвими розладами внаслідок дефектів сприйняття і вимови фонем [2]. До даної групи відносяться діти, у яких спостерігається неправильна вимова окремих звуків, однієї або декількох груп звуків (наприклад, свистячих, свистячих і шиплячих; свистячих і сонорів) при нормальному фізичному слуху. Ретельне вивчення звукової сторони мовлення цих дітей показує несформованість у деяких з них

всієї сукупності фонетико-фонематичної системи – звуковимови, ритміко-складової структури слова, сприйняття фонем (мовленнєвих звуків). Характер подібних відхилень є чинником ризику по відношенню до оволодіння навичками письма та читання [1]. Виділяють такі основні прояви: **недиференційована вимова пар або груп звуків, заміна одних звуків іншими, що мають простішу артикуляцію і тому мають меншу вимовну важкість для дитини, змішення звуків [6; 2].**

Своєчасне виявлення дітей з фонетико-фонематичним недорозвиненням, проведення спеціально організованого навчання в умовах дошкільного закладу дозволяє не тільки виправити мовленнєвий дефект, але і повністю підготувати їх до навчання в школі. Основні завдання логопедичної роботи – це допомогти дитині навчитись розрізняти мовленнєві та немовленнєві, близькі та схожі звуки рідної мови, правильно їх вимовляти, тобто розвинути фонетико-фонематичні процеси, виробити уміння та навички звукового аналізу. Так як у дошкільному віці зображувальна діяльність є одним з провідних видів діяльності, тому її можна вдало використати для корекції та вдосконалення фонетико-фонематичних процесів.

Діяльність з папером, ножицями, пластиліном, фарбами та олівцями збагачує уявлення дітей про навколишні предмети і сприяє вияву розумової та мовленнєвої активності.

У дидактичній грі «Визнач перший та останній звук» дорослий називає предмети, які дитина малює або ліпить і дитина повинна назвати перший та останній звук, повторити всі звуки по черзі, поділити слово на склади тощо.

У дидактичній вправі «Нескінченний ланцюжок» логопед називає будь-яке слово, а дитина повинна назвати наступне з умовою, щоб воно починалося на останній звук попереднього слова. Наприклад: молоко-огірок-корова-апельсин. Потім дитині пропонують скласти з цими словами речення та викласти з пластиліну схему речення.

Зображувальна діяльність підводить дошкільнят з вадами мовлення до розуміння того, що образотворче мистецтво відображає навколишній світ за

допомогою ліній, фарб, кольору, форми. Також зображувальна діяльність дитини в свою чергу знайомить нас з його внутрішнім світом, його страхами і радіщами. У цей період діти знайомляться з різними видами і жанрами образотворчого мистецтва, уявлення про яких у них поглиблюються в процесі зображувальної діяльності [7].

На занятті з малювання вази з квітами дітям пропонують намалювати квіти та назвати їх і визначити чи є у них спільні звуки.

Зображувальна діяльність розвиває окремі розумові операції, такі, як порівняння, узагальнення, аналіз, синтез, абстрагування, конкретизація, класифікація. Мислення органічно пов'язане з мовленням, яке є інструментом мислення, способом передачі інформації, регулятором людського спілкування і власної поведінки [1].

Малювання – одне з улюблених занять дітей, що дає великий простір для прояву їх творчої активності. Тематика малюнків може бути різноманітною. Діти малюють окремі предмети і сцени з навколишнього життя, літературних героїв, декоративні візерунки і тощо [4].

Для дітей із ФФНМ доступні ті форми малювання, що і для решти дітей без характерних порушень (предметне, сюжетне).

Під час малювання олівцем розвивається ритмічність рухів, тренуються пальці кистей рук і зорова координація. На початкових етапах від дитини не вимагають коментування своїх дій. Цю функцію виконує логопед, вихователь. Надалі можна пограти в дидактичну гру «У світі кольорів», коли педагог просить намалювати квітку з червоними пелюстками, жовтими тощо. Потім цю гру ускладнюють: коли логопед просить назвати перший та останній звук у назвах кольорів та назвати слово з заданими звуками; дорослий просить намалювати певний предмет близький за звуковим складом (мак-рак, миска-мишка).

У процесі занять аплікацією діти знайомляться з простими і складними формами різних предметів, частини і силуети яких вони вирізають і наклеюють. Заняття аплікацією сприяють розвитку математичних уявлень та, за створення певних умов, сприяють розвитку

мовлення. Дошкільнята знайомляться з назвами та ознаками найпростіших геометричних форм, отримують уявлення про просторове положення предметів і їх частин (ліворуч, праворуч, у кутку, в центрі і т. д.) і величин (більше, менше). Ці складні поняття легко засвоюються дітьми в процесі створення декоративного візерунка або при зображенні предмета по частинах. Їх відтворення і називання сприяє тому, що ці поняття міцно закріплюються у мовленні дітей.

Наприклад у дидактичній вправі «Слухай уважно» логопед знайомить дітей з назвами парних картинок (шубка – шибка, дим – дім, кит – кіт, булка – білка, лис – ліс тощо), потім роздає вирізані фігурки дітям. Діти повинні наклеїти фігурки на сюжетний малюнок за інструкцією педагога: «У кого КИТ, а в кого КІТ?» Діти піднімають відповідні картинки і наклеюють їх відповідно змісту сюжетної картинки.

Можна використати дидактичну вправу «Слухай та виконуй». Логопед роздає дітям великі квадрати, розділені на 9 маленьких, та набір парних картинок: Марина – малина, рак – лак, коса – коза, мишка – миска, шапка – жабка. Дітям слід уважно слухати інструкцію та виконувати її. Наприклад: «Візьми картинку, на якій зображена шапка та приклей її у правий верхній квадрат. А тепер візьми картинку, на якій зображена жабка та приклей її у лівий середній квадрат» [4; 7].

Одним із не менш цікавих засобів зображувальної діяльності є ліплення. Вплив ліплення на мовлення дитини не значно відрізняється від впливу малювання, аплікації. Але це не виключає його використання в корекції ФФНМ. Ліплення корисне тим, що дає можливість дитини фіксувати у пам'яті об'ємні зображення предмета, щоб у подальшому сформувати його за допомогою пластиліну. Також він чинить значний вплив на розвиток дрібної моторики, яка в свою чергу сприяє розвитку мовлення.

Діти ліплять людей, тварин, посуд, транспорт, овочі, фрукти, іграшки. Різноманітність тематики пов'язана з тим, що ліплення, як і інші види зображувальної діяльності, в першу чергу виконує виховні завдання, задовольняючи пізнавальні та творчі потреби дитини. Але на кожному занятті поряд із завданнями творчого

характеру ставляться завдання з розвитку мовлення.

Наприклад у дидактичній грі «У світі звуків» логопед пропонує дитині зробити звуковий аналіз заданого слова та голосні виліпити червоним кольором, а приголомні блакитним.

На занятті з ліплення овочів можна додати завдання на розвиток фонетико-фонематичних процесів. Логопед просить дитину назвати овочі, поділити слово на склади та викласти з пластиліну стільки кульок, скільки складів у слові.

При роботі за темою «Транспорт» логопед просить дитину назвати транспорт, який їй знайомий, скласти з цими словами речення та виліпити з пластиліну схему речення.

На заняттях з ліплення слід задіювати також природний матеріал – дрібні насіння рослин, хвою, тонкі прутики. Застосування подібних матеріалів дозволяє дітям краще передати фактуру зображуваного предмета, а також розвиває ручну умілість [6].

Висновки. Таким чином, в якості висновку виносяться положення, що всі види зображувальної діяльності, використані у корекційній роботі, надають позитивний вплив на розвиток мовлення, в тому числі, фонетико-фонематичних процесів та стан дрібної моторики. Фонематико-фонематичні процеси – це складні розумові операції, які у дітей з ФФНМ з'являються лише в процесі спеціального навчання. Тому кожен з даних видів зображувальної діяльності має особливі, тільки йому притаманні риси, і ці особливості можна використовувати для розвитку усіх сторін мовлення. А своєчасно організована логопедична робота з формування і розвитку фонетико-фонематичної системи в цілому є вирішальним чинником в попередженні появи дизграфічних помилок під час навчання грамоти і сприяє інтенсивному розвитку навички читання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баренцева Н. С. Развитие фонематического слуха у дошкольников / Н. С. Баренцева, Е. В. Колесникова – М., 1997 – 352 с.
2. Ефименкова Л. Н. Формирование речи у дошкольников. / Л. Н. Ефименкова. – М., 1985 – 112 с.
3. Жукова Н. С., Преодоление нарушения речи у дошкольников. / Н. С. Жукова, Е. М. Мастюкова, Т. Б. Филочева. – М., 1990 – 320 с.
4. Григорьева Г. В. Изобразительная деятельность дошкольников / Г. В. Григорьева М., 1998. – 344 с.
5. Сухар В. Л. Придумай слово / В. Л. Сухар. – Харьков: Ранок, 2011 – 160 с.
6. Грошенко И. А. Занятия изобразительным творчеством в специальной (коррекционной) школе VIII вида / И. А. Грошенко – М., ООО «Институт общегуманитарных исследований», В. Секачев, 2001. – 223 с.
7. Казакова Т. Г. Изобразительная деятельность и художественное развитие дошкольников / Т. Г. Казанова – М., 1983. – 160 с.

УДК 37.04-053.048.44

В. М. Філоненко

вчитель-логопед ДНЗ №14,
м. Суми

ПРОФІЛАКТИКА ДИСЛЕКСІЇ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті висвітлено особливості організації корекційно-логопедичної роботи щодо профілактики дислексії у дітей дошкільного віку.

В статье раскрыты особенности организации коррекционно-логопедической работы с целью профилактики дислексии у детей дошкольного возраста.

The article examines the features of organization of correctional and speech therapy on preschool children.

Ключові слова: дислексія, діагностика, корекція, профілактика дислексії.

Ключевые слова: дислексия, диагностика, коррекция, профилактика дислексии.

Keywords: dyslexia, diagnosis, correction, prevention of dyslexia.

Постановка проблеми. Дислексія – негативний вплив на весь процес навчання, на психічний і мовленнєвий розвиток дитини.

В останні роки відзначається зростання кількості дітей із труднощами оволодіння навичками читання. Вперше цю проблему в кінці XIX на початку XX століть стали вивчати вчені В. Морган, С. Мнухін, М. Хватцев, Р. Лалаєва А. Кусмауль та інші.

Вчення про порушення читання існує вже більше 100 років. Однак і до теперішнього часу діагностика та корекція цього порушення є актуальними і складними. За даними різних авторів, поширеність порушень читання серед